

ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΕΞΟΔΟΥ
ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

I.

Ἐπὶ παντὸς μοναχικοῦ ζητήματος ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Πατέρων τοῦ μοναχισμοῦ διδαχθέντα, ἐφαρμοσθέντα ἢ ἄλλως τεθέντα ἐπὶ τούτου, καθόσον, μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ μοναχισμοῦ¹, ἐκεῖνα ἐμνημονεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων ὡς τηρητέα² καὶ ἐκεῖνα ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῆς δικαιοπλαστικῆς Κανονικῆς μορφῆς τοῦ ὅλου μοναχικοῦ θεσμοῦ.

Πρὸς σπουδὴν τοῦ προκειμένου θέματος πλέον ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ τοιαύτη ἀνάδρομος προσφυγὴ, καθ' ὅσον τοῦτο ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ μοναχισμοῦ³, εἰς μίαν τῶν βασικῶν ἀρχῶν αὐτοῦ, πλὴν ὅμως θέλομεν ἐπιληφθῆ τῆς ἐρευνῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κοινοβίου μοναχισμοῦ, κρίνοντες περιττὸν νὰ ἐμμείνωμεν ἐν τῇ ἐξετάσει εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ἐρημιτῶν τεθείσας παρ' ἐνὸς ἐκάστου ἀρχὰς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπικοινωνίαν αὐτῶν μετὰ τοῦ κόσμου, καίτοι αἱ τῶν κορυφαίων⁴ διδασκαλίαι ἀρκούντως ἐπέδρασαν⁵ ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν σχετικῶν ἀπαγορεύσεων ἐν τῇ ἀμέσως ἐπακολουθησάσῃ αὐτῶν κοινοβίῳ μορφῇ τοῦ μοναχισμοῦ, λόγῳ τῆς κατὰ τὴν ἀναχωρητικὴν περιόδον ἐκδήλου⁶ προθέσεως τῆς ἀπὸ τοῦ κόσμου

1. Βλ. Δ. Πετρακάκου «Μοναχικοὶ Θεσμοὶ» σελ. 10, 121.

2. Καν. μ' τῆς ἐν Τρούλλῳ ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου.

3. Ὁ μοναχισμὸς προῆλθε πηγαίως ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ματθ. ια, 7, ιδ, 23, κστ, 36. Μαρκ. α, 35, στ, 46. Ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀπερρίφθησαν τὰ ὑποστηρικθέντα περὶ ὑπαισελεύσεως τῆς ἀσκητικῆς καὶ μοναχικῆς βιώσεως εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἢ τοῦ Βουδισμοῦ ἢ τῆς μιμήσεως τῶν μοναχῶν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Σεραπείου τοῦ Μεγάλου. βλ. Δ. Πετρακάκου ἐνθ. ἀν. σελ. 2. Ὁμοίως ἡμετέραν μελέτην «Αἱ περὶ ἀκτημοσύνης τῶν μοναχῶν παραδόσεις τοῦ Μ. Ἀντωνίου» ἐν Ἀρχεῖφ Ἐκκλησ. καὶ Κανον. δικαίου. ἔτος Δ', τευχ. 3, σελ. 222 ἐπ.

4. Παύλου τοῦ Θηβαίτου, Μ. Ἀντωνίου, Παλαίμωνος, Πατερμουθίου κ.ἄ,

5. Βλ. J. Thamin «Ambroise et la morale Chrétienne au IVe siècle» σελ. 376 ἐπ.

6. Βλ. εἰς Analecta Ballandiana (τομ. II σελ. 561) τὰ διαμειφθέντα κατὰ τὴν συνάντησιν Παύλου τοῦ Θηβαίτου καὶ Μ. Ἀντωνίου.

ἀποταγῆς τῶν ἀσκητῶν διὰ τῆς ἐπιδιωκομένης παρ' αὐτῶν βιώσεως ἐν ἐρήμῳ¹.

Τὰ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν κοινοβίων μοναστηρίων διδαχθέντα, τεθέντα καὶ ἐφαρμοσθέντα ἀποτελοῦσι τὴν ἀπαρχὴν τῆς συστηματικῆς διαμορφώσεως τοῦ μονήρους βίου καὶ τὸν λεπτομερειακὸν καθορισμὸν τοῦ ἐν γένει τρόπου τῆς διαβιώσεως τῶν μοναχῶν², ἐν ᾧ περιλαμβάνονται καὶ τὰ τῶν σχέσεων αὐτῶν μετὰ τοῦ κόσμου καὶ τὰ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀποταγῆς³.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Παχωμίου θεσμοθετηθέντα⁴ διὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ μοναχικὸν συνοικισμὸν, καὶ κατὰ βάσιν μεταγενεστέρως παραληφθέντα καὶ ἐν ἐφαρμογῇ τεθέντα καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μοναστήρια ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν αὐτῶν⁵, παροουσιάζουσιν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπιδειχθεῖσαν αὐστηρότητα τῶν ἐρημιτῶν, ποιάν τινα ἐλαστικότητα ὡς πρὸς τὴν ἐπαφὴν τῶν μοναχῶν μετὰ τοῦ κόσμου, καθόσον ἢ πλήρης ἀπ' αὐτοῦ ἀποταγὴ ἠδύνατο νὰ διακοπῇ, ἐπιτροπομένης τῆς ἐξόδου τῶν μοναζόντων ἐκ τῆς μονῆς, δι' ἐπίσκεψιν ἀσθενοῦν-

1. Καν. Μ. Ἀντωνίου 9,17,26,28. Δ. Πετρακάκου ἐνθ. ἀν. σελ. 37.

2. «Εἰσεδέχθη λοιπὸν ὁ Παχώμιος καὶ ὤρισεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς 1) Δοκίμασιαν, ἐάν ὁ μοναχὸς δύναται νὰ ἐγκαταλείπη τὸν κόσμον...» ἐκ τοῦ Βίου Ἀραβικοῦ ἐν Amélineau «Étude Historique sur St. Pachôme et le cénobitisme primitif, dans la Haute-Égypte, d'après les monuments Coptes», Paris, 1886, σελ. 369.

3. Παχωμιακοὶ κανόνες 60 καὶ 122. Διάφορος ἡ θέσις τῶν μοναχῶν, κατὰ τὸν Παχώμιον, πρὸς τὸν κλῆρον, βλ. G. Grützmacher «Pachomius und das Älteste Klosterleben», 1896, σελ. 55 ἐπ. ἐνθα ἀναπτύσσει τὰς σχέσεις τοῦ Παχωμίου μετὰ τοῦ κλήρου. Ὁμοίως St. Schiwietz. «Das Morgenländische Mönchtum» Mainz. 1904, σελ. 298 ἐπ., 305 ἐπ.

4. Τὸ ὅτι ὁ Παχώμιος κατέγραψε κανόνας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ὠργάωσε τὰ κοινόβια μοναστήρια, εἶναι γεγονὸς ἐπὶ τοῦ ὁποίου συμφωνοῦσιν ἅπαναι αἱ πηγαί. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς συγγραφῆς βλ. Amélineau ἐνθ' ἀν. σελ. 371. P. Ladeuze «Étude sur le Cénobitisme Pechomien pendant le IVe siècle et la première moitié du Ve». Paris, 1898, σελ. 271. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Παχωμίου πρόκεινται ἡμῖν διάφοροι ἐκδόσεις τῶν κανόνων. Περὶ τούτου βλ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἀν. σελ. 52. Ὁ Amélineau παραδέχεται ὡς ἀθενταίους τοὺς εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν γραφέντας, ὁ Ladeuze τοὺς εἰς τὴν Κοπτικὴν, ἐξ ὧν προήλθον ἐκ μεταφράσεως οἱ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἐξ ὧν καὶ πάλιν ἐκ μεταφράσεως προήλθον ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου οἱ εἰς τὴν Λατινικὴν. Βλ. Ladeuze, σελ. 256-273. Περὶ τῆς διαφωρίας τοῦ χρόνου τῆς μονάσεως καὶ τῆς ἰδρύσεως ὑπὸ τοῦ Παχωμίου τῶν κοινοβίων μοναστηρίων βλ. ἡμετέραν μελέτην «Ἀπὸ τὸν Βίον τοῦ Παχωμίου» ἐν Ἐκκλησιαστικῷ Βήματι 20ῆς Σεπτεμβρίου 1950 καὶ ἐπ.

5. Βλ. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἀν. σελ. 54, 56. Ἐκτὸς τῶν Παχωμιακῶν κανόνων διεσώθησαν καὶ ἄλλων Πατέρων τοιοῦτοι, δευτερευούσης ὀπωσοῦν σημασίας, οἱ σπουδαιότεροι δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι: 1ον. Isaie Abbatis Regula ad Monachos, 2ον. Sanctorum patrum Serapionis, Macarii Paphnutii, Macarii Alterius Regula ad Monachos, 3ον. S. Macarii Alexandrini Regula ad Monachos, 4ον. S. Orsisi doctrina de institutione monachorum καὶ 5ον. Regula Orientalis collecta à Vigilio Diacono.

τος συγγενοῦς των¹, διὰ παράστασιν ἐν τῇ τελετῇ τῆς κηδεύσεως συγγενοῦς των² καὶ δι' ἐκτέλεσιν ἔργου τινός³.

Ἐπὶ τῆς θεσμοθετηθείσης ὑπὸ τῶν Παχωμιακῶν κανόνων τριττῆς καταλύσεως τῆς ἀπολύτου ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀποταγῆς τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐξόδου αὐτῶν ἐκ τῆς μονῆς παρατηροῦμεν ὅτι ἀπαραίτητος, ἐπὶ πασῶν τῶν περιπτώσεων, τυγχάνει ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ πρὸς τοῦτο ἔγκριστις τοῦ προεστῶτος τοῦ οἴκου ἢ τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς⁴ καὶ ἢ χορήγησις παρ' αὐτοῦ εἰδικῆς ἀδείας ἐξόδου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ διορισμός, ὑπὸ τοῦ προεστῶτος τοῦ οἴκου, συνοδοῦ⁵ καὶ δὴ ἀνδρὸς «δεδοκιμασμένης πίστεως καὶ πειθαρχίας»⁶ τοῦ λαβόντος τὴν ἀδειαν ἐξόδου μοναχοῦ⁷.

Εἰδικιώτερον καὶ σχετικῶς πρὸς τὴν ἐξοδὸν τοῦ μοναχοῦ χάριν ἐπισκέψεως ἀσθενοῦντος συγγενοῦς του, οἱ Παχωμιακοὶ κανόνες ἀοριστίαν περιέχουσιν ἐν τῇ διατυπώσει των ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγγένειαν ἣτις δέον νὰ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ μονάζοντος καὶ τοῦ ἀσθενοῦντος ἵνα χορηγηθῇ ἢ πρὸς ἐπίσκεψιν ἀδεία ὑπὸ τοῦ προεστῶτος τοῦ οἴκου, παρὰ ταύτην ὅμως ἔχοντες ὑπ' ὅψιν τὴν βασικὴν ἀρχὴν τῆς πλήρους ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀποταγῆς, ὡς καὶ σχετικὰς διατάξεις τῶν Παχωμιακῶν κανόνων περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτὸς τῆς μονῆς βιώσεως τῶν μοναχῶν χάριν τῆς ἀνωτέρω αἰτίας⁸, δεχόμεθα ἀδιστακτικῶς ὅτι δέον στενὴ νὰ ὑφίσταται ἡ συγγένεια ὥστε νὰ δικαιολογῇ τὴν ἄρσιν τῆς ἀπαγορεύσεως καὶ τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς μονῆς τοῦ μονάζοντος.

Τὴν αὐτὴν παρατήρησιν ποιούμεθα ὅσον ἀφορᾷ τὴν χορήγησιν ἀδείας

1. Καν. 53.

2. Καν. 55.

3. Καν. 56.

4. Καν. 55, 53, 56. Κατὰ τοὺς διοικητικοὺς κανόνας τοῦ Παχωμίου ὁ μοναχικὸς αὐτοῦ συνοικισμὸς διηγεῖτο εἰς οἴκους (DOMUS), περιλαμβάνοντος ἐκάστου οἴκου 40 περίπου μοναχοὺς, τρεῖς ἢ τέσσαρες οἴκοι ἀπετέλουν μίαν τριττύαν ἢ τετρακτύαν (TRIBUS), δέκα τριττύαι ἀπετέλουν τὴν μονήν, αἱ μοναὶ δὲ ἐν τῷ συνόλῳ των τὸν συνοικισμὸν. βλ. καν. 16. Ὁ προϊστάμενος τοῦ οἴκου ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ προεστῶτος (homme, maître de maison), ὁ δὲ ἡγούμενος τῆς μονῆς τὸν τοῦ πατρὸς (Peinceps Monasterii). βλ. καν. 22, 27, 31.

5. Καν. 53. ἐν. καν. 189 τὰ καθήκοντα τῶν συνοδῶν καὶ αἱ εὐθύναι αὐτῶν.

6. Καν. 53.

7. Ὁ λαβὼν τὴν ἀδειαν ἐξόδου μοναχὸς καὶ ὁ συνοδὸς αὐτοῦ ὑπεχρεοῦντο ὅπως πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν μονήν, τούτου δὲ ἀδυνάτου ἐκ τῶν πραγμάτων καθισταμένου ἢ διανυκτέρευσις αὐτῶν ἐγένετο ἐν Κυριακῇ ἢ ἐν μονῇ τῆς αὐτῆς πίστεως, ἀπαγορευομένης τῆς παραμονῆς ἐν τῷ οἴκῳ τῶν συγγενῶν αὐτῶν ἢ ἄλλοῦ που.

8. Ἐν τῷ κανόνι 54 περιγράφεται ὁ τρόπος τῆς βιώσεως τῶν μοναχῶν κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν συγγενῶν των. Ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται ὅτι ἀπαγορεύεται νὰ συγγευματίσωσι μετὰ τῶν «οἰκείων» των καὶ ἐὰν τοῦτο συμβῇ ὀφείλωσι νὰ γευσθῶσιν ὅσα ἐν τῇ μονῇ καὶ κατὰ τοὺς κανόνας περὶ σιτηρεσίου ἐπιτρέπονται.

διὰ τὴν μετάβασιν τοῦ μοναχοῦ εἰς τὴν κηδεῖαν συγγενοῦς τινος αὐτοῦ καὶ δεχόμεθα, ἐνισχυόμενοι ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἐπὶ τούτου κανόνος¹, τὴν περιοριστικὴν ἐρμηνείαν τῶν χρησιμοποιουμένων ἐν προκειμένῳ ἀορίστων καὶ πάλιν ἐκφράσεων, περιορίζοντες οὕτω τὸν συγγενικὸν κύκλον εἰς τὸ ὅσον ἔνεστι στενώτερον.

Στενωτέρας ὄψασοῦν σημασίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην², θεωρεῖται ἡ τρίτη περίπτωσις τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐξόδου τοῦ μοναχοῦ ἐκ τῆς μονῆς, ἢτοι ἡ χάριν ἐκτελέσεως ἔργου τινός³, καθόσον ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ σχετικοῦ κανόνος⁴ καὶ τῆς διδασκομένης, ἐν ἀπολύτῳ αὐστηρότητι, ἀρχῆς τῆς ἀκτημοσύνης τῶν μοναζόντων⁵, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀποκλείεται ἡ περίπτωσις τῆς ἐκτελέσεως ἰδίου ἔργου τοῦ μοναχοῦ καὶ ὅτι ὁ κανὼν ἀφορᾷ τὴν ἐξοδὸν δι' ἐκτέλεσιν ἔργου τινὸς τῆς μονῆς⁶, ὅτε, ἐκτελεστοῦ τούτου ὄντος ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν κοσμικῶν, ὀφείλεται ἡ περαιοσις διὰ τῶν ἀρμοδιῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὀργάνων τοῦ μοναστηρίου⁷, ἀποφυγομένης, κατὰ τὸ δυνατὸν, τῆς ἀποστολῆς χάριν τούτου τῶν μοναχῶν.

Ἄξία ἐρεῦνης ὁμοίως τυγχάνει, λόγῳ τῆς μὴ πλήρους συντελείας τῆς ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀποταγῆς τῶν μοναχῶν διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξόδου αὐτῶν ἐκ τῆς μονῆς, καὶ ἡ ἐξ ἀντιθέτου ἀπαγόρευσις τῆς ὑποδοχῆς ἐπισκέψεων ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν συγγενῶν ἢ ἄλλου τινὸς τῶν μοναχῶν⁸.

Τῆς τεθειμένης ταύτης γενικῆς ἀπαγορευτικῆς διατάξεως, δι' ἐτέρων Παχωμιακῶν κανόνων⁹ ἐπετράπη ἡ κατάλυσις, ἐφ' ὅσον ἐχορηγεῖτο πρὸς τοῦτο εἰδικὴ ἀδεια εἰς τὸν μοναχὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς πρὸς ἐπίσκεψίν του ὑπὸ τοῦ προσελθόντος καὶ ἐν τῇ πύλῃ τῆς μονῆς ἀναμένοντος συγγενοῦς του ἢ τρίτου τινός¹⁰.

Ἡ συνάντησις τοῦ προσελθόντος καὶ τοῦ μοναχοῦ συντελεῖτο ἐντός

1. Ὁ κανὼν ἀναφέρει «συγγενῆς ἢ ὁμίμων ἀδελφός».

2. Αἱ μοναὶ οὐδεμίαν προσωπικότητα εἶχον καὶ ἐστρεφόντο ἰδιωτέρας περιουσίας.

3. Μ. Ἀθανάσιος πρὸς Καστ. 856, 6.

4. Καν. 56, 123.

5. Βλ. ἡμετέραν μελέτην διὰ τὰς ἐπὶ τούτου ἀντιλήψεις τῶν ἀναχωρητῶν «Αἱ περὶ ἀκτημοσύνης τῶν μοναχῶν παραδόσεις τοῦ Μ. Ἀντωνίου» ἐνθ. ἀν.

6. Πλήρης ὑπῆρξεν ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τοῦ μοναχικοῦ Παχωμικοῦ συνοικισμοῦ. Περὶ ταύτης βλέπε ἐκτενῶς ἐν Δ. Πετρακάκου ἐνθ. ἀν. σελ. 56 ἐπ. Ὁμοίως ἡμετέραν μελέτην «Ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Παχωμίου» ἐνθ. ἀν.

7. Καν. 84, 86, 108.

8. Ὁ Παχώμιος δὲν ἐδέχθη οὐδὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀδελφὴν. Ὁ Θεόδωρος, διάδοχος τοῦ Παχωμίου ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει τοῦ μοναχικοῦ συνοικισμοῦ, δὲν ἐδέχθη τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μητέρα. Βλ. Μ. Ἀθανάσιον πρὸς Καστ. 860, 9.

9. Καν. 52.

10. Καν. 52. Ἐν κανόνι 51 τὰ περὶ τῆς ἐπισκέψεως καὶ ὑποδοχῆς τῶν προσερχομένων κληρικῶν.

τῆς μονῆς καὶ ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῆς¹, συνοδευομένου καὶ πάλιν τοῦ μοναχοῦ ὑπὸ ἐτέρου τοιοῦτου ὡς συνοδοῦ, ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ προεστῶτος τοῦ οἴκου.

Ἐπὶ τῆς πρώτης κατὰ τὴν κοινόβιον μορφὴν συσταθείσης, ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Παχωμίου², γυναικείας μονῆς, οἱ αὐτοὶ κανόνες ἐφηροδόσθησαν³, πλὴν ὁμως ἐν μείζονι αὐστηρότητι ἐτηρήθησαν τὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ κόσμου⁴, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐπίσκεψιν τῶν μοναστριῶν ὑπὸ συγγενῶν τῶν ἢ ἄλλου τινὸς ρητῆ καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐθεσπίσθη ἢ ἀπαγόρευσις⁵.

II.

Ὁ Μ. Βασίλειος βιώσας⁶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης ἐπεκτάσεως ἐν τῇ Ἀνατολῇ τῶν κοινοβίων μοναστηρίων, ἐγένετο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐνθερμὸς ὑποστηρικτῆς τῆς νέας ταύτης μορφῆς τῆς μοναχικῆς βιώσεως⁷ καὶ συναινέτης πάντων τῶν ὑπὸ τοῦ Παχωμίου τεθέντων μοναχικῶν κανόνων⁸, διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ δέ, τὸ πρῶτον γενομένης, ἐπιστημονικῆς⁹ ἐκκλησιαστικῆς ἀναπτύξεως τοῦ καθόλου μοναχισμοῦ ἠδράσθη οὗτος ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου¹⁰ καὶ ἐπεβλήθη εἰς τὸν προσερχόμενον, πρὸ τῆς περιβολῆς τοῦ μονα-

1. Ἐὰν ὁ μοναχὸς ἦτο ἀσθενὴς καὶ χάριν τούτου ἢ ἐπίσκεψις τοῦ συγγενοῦς του, ἠδύνατο νὰ δεχθῆ, κατόπιν ἀδείας τοῦ προεστῶτος, αὐτὸν ἐν τῷ δωματίῳ τῶν ἀσθενῶν τοῦ μοναστηρίου.

2. «Μαθὼν δὲ ὁ Παχώμιος τὴν προθυμίαν τῆς ἰδίας ἀδελφῆς, διετάξατο τοὺς εὐλαβεστέρους τῶν ἀδελφῶν ποιῆσαι αὐτῆς ἀπὸ διαστήματος τῆς μονῆς μικρὸν ἀσκητήριον» Ἑλληνικὸς Βίος 22, F.

3. «... καὶ κανόνας δὲ γράψας ὁ Παχώμιος, ἀπέστειλεν αὐταῖς ὅπως κατὰ τοὺς αὐτοὺς στοιχειοθεῖσαι τῆς κατὰ Θεὸν ἔχωνται πολιτείας...». Πρβλ. Ἀραβικὸν Βίον 380.

4. Πρὸς ἐξομολόγησιν κλπ. Καὶ ἐν προκειμένῳ εἶχον ἐφαρμογὴν τὰ περὶ χορηγίσεως ἀδείας καὶ περὶ διορισμοῦ συνοδοῦ.

5. Καν. 193 Παχωμίου. «Μηδεὶς μεταβαίνειτω πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν παρθένων». Ἡ διάταξις τυγχάνει ἀπόλυτος. Βλ. Πετρακάκου ἐνθ. ἀν. σελ. 99 σημ. 10. Περὶ τῆς κηδεύσεως μοναχῆς βλ. σελ. 99 σημ. II. Ἐπιτροπετῆ ἦτο ἢ εἴσοδος εἰς γυναικείας μονὰς τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων χάριν τῆς τελείσεως ἐκκλησιαστικῆς λειτουργίας. Βλ. Ἀραβικὰς πηγὰς «... παρεκτός μέντοι τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακόνου οὐδέως περᾶ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν...».

6. Ἐγεννήθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 329 καὶ 331, ἀπεβίωσε δὲ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 379.

7. Βλ. Ἀσκητ. διατ. 18, I, C, 18, 2, B. (Migne P. GR. 31. 1321 ἐπ.), Ὁρ. κ.πλ. 7. (Migne P. GR. 31. 889 ἐπ.), Λογ. Ἀσκ. 873, 3 (Migne P. GR. 31. 869 ἐπ.).

8. Σχετικῶς ἐπὶ τοῦ θέματος Λογ. Ἀσκ. 637. 5, Α. ὄρ. κ.ἐπ. 120 (Migne P. GR. 31, 1052 ἐπ.).

9. Ὁ Μ. Βασίλειος ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις.

10. Ματθ. ΙΣΤ' 24.

χικοῦ σχήματος, ἡ δόσις ὁμολογίας¹, ἐν ἧ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων², παρέρχεται ὑπόσχεσις παρ' αὐτοῦ περὶ ἀποτάξεως τοῦ κόσμου καὶ ἔσαι³ συντάξεως τῆ μοναχικῆ πολιτεία καὶ ἀδελφότητι⁴.

Ἡ ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀποταγή, ἀρχομένη⁵, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον⁶, διὰ τῆς πλήρους τῶν ἔξωθεν ἀπαλλοτριώσεως⁷ καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν οἰκείων ἀκόμμη συγγενείας⁸ καὶ ἡ ἐκ τῆς μονῆς ἀπαγορευσις τῆς ἐξόδου ἔπαυσε πλέον ἐδραιουμένη ἐπὶ τῆς θέσεως σχετικῶν ἀπαγορευτικῶν μοναχικῶν διατάξεων καὶ στηρίζεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς Χριστὸν ὁμοιώσεως καὶ ἐπὶ τῆς δόσεως ρητῆς ὑποσχέσεως ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τηρήσεως ταύτης, διαφοροποιηθείσης οὕτω ἐπὶ τούτῳ τῆς ἄχρι τότε κρατούσης καταστάσεως καὶ ἀντιλήψεως.

Ἐκτὸς τῆς κατὰ τ' ἀνωτέρω ἐπιρροίας τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Μ. Βασιλείου ἐπὶ τοῦ ὅλου θεσμοῦ τοῦ μοναχισμοῦ, ἀξία σοβαρᾶς σημειώσεως τυγχάνει ἡ συμπλήρωσις τῶν Παχωμιακῶν κανόνων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναφερομένων περιπτώσεων ἐξόδου τῶν μοναχῶν ἐκ τῆς μονῆς διὰ τῆς ἀξιώσεως ὅπως ὁ ἀπόδημος τῆς μονῆς ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ αὐτοῦ, ἀνακριθῆ περὶ τῆς ἐν τῷ βίῳ τῶν κοσμικῶν διατριβῆς αὐτοῦ καὶ δὴ «τίνες πράξεις, ποταπῶν ἀνδρῶν αἱ συντυχίαι αὐτῷ γέγονασιν· οἱ λόγοι τίνες, οὓς πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο. Καὶ τὸ μὲν ὀρθῶς ἐπιτελεσθὲν ἀποδοχῇ βεβαιούτω· τὸ δὲ ἐσφαλμένον τῇ ἐμμελεῖ καὶ ἐπιστημονικῇ διδασκαλίᾳ διορθοῦσθω»¹⁰. Διὰ τῆς θέσεως τῶν ἀνωτέρω ἐπεδιώχθη ἡ εἰς τὸ ἀκέραιον καὶ ἀπαρραχαράκτως διαφύλαξις

1. Λουκ. ΙΔ, 33. Ἡ μοναχικὴ ὁμολογία χαρακτηρίζεται ὡς σύμβασις (Pactum τὴν ὁποίαν ὁ μοναχὸς συνάπτει μετὰ τοῦ Θεοῦ, P. Placidus de meester, «De monachico staty iuxta disciplinam bysantinam, Statuta selestis fontibus et commentariis insrtucta, Indices». Typis polyglottis vaticanis MCMXLI,II σελ. 385 ἐπ. Πετρακάκου ἐνθ. ἀν. σελ. 153. Πρβλ. Migne P. GK. 41, 1040.

2. Παρθενίαν. ὑποταγὴν.

3. Π. Παναγιωτάκου. «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1000)954 Γνωμοδ. τοῦ Νομ. Συμβ. τοῦ Κράτους» ἐν Ἀρχεῖῳ Ἐκκλ. καὶ Κανον. Δικαίου, ἔτος 1955, τευχ. Ι σελ. 36. Α. Χριστοφιλοπούλου «Ἡ ὀργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» σελ. 41

4. Milasch. Kirshenrecht. σελ. 352.

5. Δ. Πετρακάκου ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 156. Moeller ἐν Lehrbuch D. Kirchengesch. σελ. 491, ἐκδ. Α'.

6. Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον ἐπιστ. 2 (Migne. P. Gr. 32, 22 ἐπ.).

7. Κτημάτων, δόξης ματαίας, συνηθείας βίου, προσπαθείας τῶν ἀνοφελῶν, λύσις τῶν δεσμῶν τῆς ὕλικῆς καὶ προσκαίρου ζωῆς, ἐλευθερία τῶν ἀνθρωπίνων καθηκόντων, μετάθεσις τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας πρὸς τὴν ἐν Οὐρανῷ Πολιτείαν. Ὁρ. κ. πλ. 8, Ι, S. καὶ Β. Πρβλ. ὄρ. κ. ἐπ. 263.

8. Ὁρ. κ. πλ. 8, Ι. ὄρ. κ. ἐπ. 263. ὄρ. κ. ἐπ. 2. Ἀσκ. διατ'. 27.

9. Ὁρ. κ. πλ. 32, Ἀσκ. διατ. 20, Ι «κεχώρισθαι τοσοῦτον ὅσον τοὺς τεθνεῶτας ὀρώμεν τῶν ζώντων ἀφροστικότητας».

10. Ὁρ. κ. πλ. 44. Λογ. Ἀσκ. 877, 4, D.

τῆς ἀγιστείας τοῦ ἐξεληθόντος, ἐκ τυχὸν ἐπιβλαβούς ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτοῦ τῆς ἐν γένει βιωτῆς τῶν κοσμικῶν.

III.

Ὁ τῶν Βυζαντινῶν νομοθέτης, ἀποδεξάμενος τὸν μονήρη βίον ὡς «πρᾶγμα ἱερὸν καὶ ἀνάγον τὰς ψυχὰς εἰς Θεόν¹», ἐπεκύρωσε νομοθετικῶς τὰ ἄχρι τότε ὑπὸ τῶν Πατέρων τεθέντα² καὶ τὰ ὑπὸ τῶν μέχρι τότε Οἰκουμενικῶν Συνόδων Κανονικῶς θεσμοθετηθέντα ἐπὶ τε τῆς λειτουργίας καὶ τοῦ τρόπου διοικήσεως τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τοῦ τρόπου βιώσεως τῶν μοναχῶν.

Μετὰ ἰδιαιτέρας αὐστηρότητος³ πλὴν ὅμως καὶ συναφείας ἠθέλησε νὰ ἀσχοληθῆ περὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐξόδου τῶν μοναχῶν ἐκ τῆς μονῆς, διακελεύσας ὅπως δι' ἀσφαλοῦς τοιχίσματος περιβληθῆ πᾶν μοναστήριον καὶ μία ἢ τυχὸν δύο πύλαι ἐν αὐτῷ ἐνυπάρξωσιν⁴, ἐν ἐκάστη δὲ πύλῃ ἐγκατασταθῆ θυρωρός⁵, ἐκ τῶν πλέον γεγηρακότων, σωφρόνων καὶ μεμαρτυρημένης πίστεως μοναχῶν, ἀπαγορευῶν καὶ μὴ συγχωρῶν καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις ἀκόμη μοναχοῖς τὴν ἔξοδον ἄνευ εἰδικῆς πρὸς τὸ ἐκφοιτᾶν ἀδείας τοῦ Ἑγουμένου⁶.

Ἡ ἐν τέλει τῆς διατάξεως τοιαύτη περιγραφὴ τῆς ἐν ἀρχῇ μετὰ τσαύτης αὐστηρότητος διακελευομένης ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξόδου τῶν μοναχῶν ἐκ τῆς μονῆς καὶ ἡ διὰ τοῦ οὗ ἀναφέρεται τρόπου ὑπὸ τῆς Νεαρᾶς διασφάλισης ταύτης, οὐδὲν ἄλλο δείκνυσιν εἰ μὴ ὅτι ἀπεδέχτο αὕτη τὰς ἄχρι τότε ὑπὸ τῶν Πατέρων τεθείσας περιπτώσεις τῆς καταλύσεως τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς μονῆς τῶν μοναχῶν, ἐπαφιεμένου τοῦ ἐλέγχου τῆς ἐνυπάρξεως τῆς αἰτίας ὡς καὶ τῆς σοβαρότητος καὶ τοῦ δεικαιολογημένου ταύτης εἰς τὴν ἀπόλυτον κρίσιν τοῦ Ἑγουμένου.

Ἡ ἀνωτέρω Νεαρὰ ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ⁷ δημιουργεῖ ὁπωσοῦν διάφορον περίπτωσιν ἐξαιρέσεως τῆς ἀπαγορεύσεως, ἀποδεχομένη τὴν μετάβασιν τῶν μοναχῶν εἰς Ἐκκλησίαν ἔξω τῆς μονῆς κειμένην (ἐφ' ὅσον τοιαύτη

1. Νεαρὰ Ἰουστίν. 133 προοίμιον.

2. Νεαρὰ 133 Ἰουστίν.

3. Ratio τῆς διατάξεως βλέπε εἰς δ' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

4. Βλ. ἐν Konstantin Rhallis. «Die Klosterklausur nach den Griechischen Kirchenrecht» (εἰς Festschrift. Emil Friedberg. Leipzig. 1908 (σελ. 115 γημ. 2, ἀναφέρεται ὅτι τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (ἐν Dmitrievskij τυπ. 673) ἡ ἔξοδος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς πρὸς ἰὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνοιγομένης μικρᾶς θύρας (παραπυλῆς).

5. Maius. Acta Sanctorum. Τόμ. I, σελ. 19. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ. ἀν. σελ. 64.

6. Νεαρ. Ἰουστ. 113, Κεφ. I. Βασιλ. 4. I. 17.

7. Νεαρ. Ἰουστ. 113, Κεφ. 2. Βασιλ. 4.1.18. Νομοκ. Φωτίου τίτλ. ΙΑ' Κεφ. Δ'.

δὲν ἐνυπάρχει ἐν αὐτῇ) χάριν τῆς παρακολουθήσεως τῆς θείας λειτουργίας, πλὴν ὅμως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἐπέτρεψεν τὴν ἔξοδον ἐνὸς ἐκάστου μεμονωμένως τῶν μοναχῶν καὶ εἰς οἷον ἕκαστος ἐπεθύμει χρόνον, ἵνα μὴ «προφάσει τῶν Ἐκκλησιῶν ἀδεῶς ἐκφοιτᾶν καὶ περιπάτοις ποιείσθαι», ἀλλὰ διεκέλευσεν ὅτι ἐπιτρεπτὴ καθίσταται ἡ ἔξοδος μόνον «ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας» καὶ ὀλοκλήρου ἢ τινὸς τῆς ἐκ μοναχῶν δυνάμεως τοῦ μοναστηρίου καὶ ἐρ' ὅσον αὕτη εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἱγουμενοῦ ἢ τῶν πρωτεύοντων καὶ πλέον γεγηρακότων, τῆς δὲ λειτουργίας πληρωθείσης «τὸ μοναχικὸν ἅπαν αὐθις ἐπὶ τῷ κοινοβίῳ χωρεῖν, κακεῖσαι καθῆσθαι».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔξοδον τῶν μοναχῶν χάριν ἐκτέλεσεως ἔργου τινὸς τοῦ μοναστηρίου ἢ τὴν περαιοῖσιν ὑποθέσεώς τινος αὐτοῦ ἢ Βυζαντινὴ νομοθεσία ἀποδέχεται τὴν πλήρη ἀπαγόρευσιν τῆς ἔξοδου τῶν μοναχῶν χάριν τούτων, καθορίσασα ὅτι ταῦτα πάντα ἐπιτελοῦνται ὑπὸ τῶν ἀποκρισαρίων, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἱγουμενοῦ καὶ δὴ ἐκ τῶν τὸν μοναχικὸν ἄθλον ἀγωνισαμένων καὶ οὐ ραδίως τὰς σωματικὰς ἐπιρθείας ὑφισταμένων¹.

Ἐκ τῆς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτου σχετικῆς ἀπαγορεύσεως, τοῦ δέχεσθαι ἤγουν ἐπισκέψεις τοῖς μοναχοῖς ἐν τῇ μονῇ, παρατηροῦμεν ὅτι ἐνομοθετήθη² ἡ πλήρης ἀπαγόρευσις καὶ οὐδεμία αἰτία καταλύσεως ταύτης ἀναφέρεται, ἀλλ' ἀπεναντίας καὶ αἱ τῶν ἀδελφῶν ἐπισκέψεις δὲν συγχωροῦνται, λόγῳ τῆς διακοπῆς πάσης ἐπὶ γῆς συγγενείας τῶν εἰς τὸν Θεὸν ἀφοσιωθέντων μοναχῶν.

IV.

Ἡ ἐν Χαλκηδόνι συνελθούσα Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, παρορμηθεῖσα ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιδιαβάσεως τῶν μοναχῶν «ἀδιαφόρως» ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τῆς διαταράξεως τῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν πολλοῖς καὶ τῆς Πολιτείας ὑποθέσεων³, διὰ τῆς ἀναμίξεως τούτων ἐν αὐταῖς καὶ κατιδοῦσα τὴν οὕτω γενομένην κατάφορον παραβίασιν τῶν κρατούντων ἐν τῷ μοναχισμῷ, πλὴν ὅμως καὶ τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν τῶν, καθ' ἐκάστην μονήν, Ἱγουμενῶν⁴, προηλθὲν εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐπιληφθῆ τοῦ θέ-

1. Νεαρ. Ἰουστιν. 133, Κεφ. 5. Βασιλ. 4.1.23.

2. Νεαρ. Ἰουστιν. 133, Κεφ. 3. Βασιλ. 4.1.19 - 4.1.20.

3. Βλ. Καν. δ' τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου. Πρβλ. Κ. Krumbacher. «Geschichte der Byzantinischen Literatur» München. 1897 σελ. 139 ἔνθα αἱ εἰς τὴν Πολιτείαν προσφερθεῖσαι ὑπηρεσίαι τῶν μοναχῶν.

4. Ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ εἰς τοὺς Ἱγουμενοὺς τοὺς μὴ μεριμνῶντας περὶ τῶν ἐγκαταλειπόντων τὴν μονὴν μοναχῶν καὶ μὴ ἐνδιαφερομένους διὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν βλ. Καν. γ' τῆς ΑΒ' Συνόδου Κ[π]όλεως. Κοπ. Rhallis ἔνθα ἀνωτ. σελ. 120. Βλ. Σιγγίλλιον Πατρ. Νεοφύτου II ἀπὸ Μαΐου 1609 (Ῥάλλη - Πιστή, Σύνταγμα Ἱ. Κανόνων Τόμ. V σελ. 156 ἐπ.).

ματος καὶ ὑπὸ τὸ κῦρος Κανονικῆς διατάξεως περιβάλλη τά, ἄχρι τότε ὑπὸ τὸ κῦρος διδαγμάτων τελοῦντα, περὶ ἀποταγῆς ἀπὸ τοῦ κόσμου τῶν μοναχῶν καὶ ἐκέλευσεν, ἐν τῷ δ' Κανόνι αὐτῆς, τὴν «προσκαρτέρησιν» τῶν μοναχῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ¹ καὶ τὴν ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει ἐγκατάλειψιν τῆς μονῆς², ἵνα δὲ προλάβῃ τὴν δημιουργίαν νέων ἀνωμαλιῶν δι' ἐμμέσου τυχόν τρόπου παραβιάσεως τῶν παρ' αὐτῆς τεθειμένων, ἀπηγόρευσε ρητῶς τὴν σύστασιν νέων μοναστηρίων ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ τῆς περιφερείας Ἐπισκόπου καὶ ὑπήγαγε, διὰ Κανονικῆς ρήσεως, τοὺς μονάζοντας ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας³ ἀξιώσασα, ἐν προκειμένῳ, ὅπως ἡ ἔξοδος τῶν μοναχῶν συντελεῖται τότε μόνον ὅτε «χρεία ἀναγκαία»⁴ ὑφίσταται καὶ ἐπέτρψε ταύτην ὁ τῆς πόλεως Ἐπίσκοπος.

Ὡς ἔχει τὴν διατύπωσιν ὁ Κανὼν ἐπὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκ μονῆς ἐξόδου τῶν μοναχῶν, δέον ἢ ὑφισταμένη ἀνάγκη νὰ ἐπάγεται εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν μοναχὸν ἢ τὸ μοναστήριον⁵ οὕτω δὲ ἡ Σύνοδος, καίτοι ἐπεδίωξε τὴν ἔγκλεισιν τῶν μοναχῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῶν, οὐ μόνον εἰς οὐδὲν περιώρισε τοὺς ὑπὸ τῶν Πατέρων γενομένους δεκτοὺς λόγους, δικαιολογοῦντας τὴν ἐκ τῆς μονῆς ἔξοδον τῶν μοναχῶν, ἀλλ' ἀπεναντίας διηύρυνε, διὰ τοῦ ἀπολύτου τῆς διατυλώσεως τοῦ Κανόνος⁶, τούτους, ἐπαφειθείσης εἰς τὸν τοῦ τόπου Ἐπίσκοπον⁷ καὶ ἐπὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν περιπτώσεων τῆς κρίσεως

1. Καν. δ' τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου. Διὰ τρεῖς λόγους δύναται ὁ μοναχὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν μονὴν αὐτοῦ α) δι' αἵρεσιν τοῦ Ἡγουμένου, β) δι' εἰσαγωγὴν γυναικῶν εἰς τὴν μονὴν καὶ γ) δι' εἰσαγωγὴν παιδῶν ἐν αὐτῇ. Καν. 17 καὶ 19 Νικηφόρου τοῦ Ὁμολογητοῦ ἐν Ράλλη - Ποτλῇ ἐνθ. ἀν. IV σελ. 428 ιζ'.

2. Καν. δ' τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου «... καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάξεσθαι καὶ προσέχειν μόνῃ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, ἐν οἷς τόποις ἀπετάξαντο (ἐπετάξαντο) προσκαρτεροῦντες».

3. Ἡ Ἐκκλησία ὑπήγαγε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τοὺς μοναχοὺς ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῆς ἐξουσίαν βλ. ἐπὶ τοῦ ζητήματος Δ. Πετρακάκου ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 121. C. Spreitzenhofer. «Die entwicklung des alter mōnchtums in Italien von seinen ersten anfängen bis zum auftreten des Heil. Benedikt». Wien. 1894 σελ. 109 ἐπ.

4. Κατὰ τὸν Καν. δ' τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου.

5. Μεταγενεστέρα ἢ προαναφερθεῖσα διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ περὶ ἀποκρισариων. Βλ. ἀρθρ. 5 τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ γράμματος ἀπὸ Ἰουλίου 1784 ἀναφερόμενον εἰς τὴν μονὴν Ξενοφώντος τοῦ Ἀθῶ. Βυζ. Χρον. 1903 σελ. 101. Ὁ δι' ὑπηρεσίαν τῆς μονῆς ἐξερχόμενος, παρ' ἡμῖν, ἀπαιτεῖται ἡ θεώρησις τῆς χορηγηθείσης ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου ἀδείας ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου βλ. Ἐγκύκλιον 10 Ἰουνίου 1952 (Ἀριθ. 2135, 2407/356). Ἰ. Συν. Ἐκκλ. Ἑλλάδος. Πρβλ. Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῶν Ἡλιοῦ βωμῶν ἥτοι τῶν ἐλεγμῶν ἐν Κοπ. Rhallis ἐνθ. ἀν. (Dmitrievskij Typ. 741).

6. «Χρεία ἀναγκαία».

7. Τὸ πρῶτον ἀφηρέθη ἀπὸ τὸν Ἡγούμενον καὶ δίδεται εἰς τὸν Ἐπίσκοπον πρὸς περιστολὴν τῆς ἐλευθέρως περιδιαβάσεως τῶν μοναχῶν καὶ τῆς ὀλιγορίας τῶν Ἡγουμένων. Πλὴν τούτου καὶ ἡ ὑπαγωγὴ τοῦ μοναχισμοῦ ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν.

περὶ τῆς χορηγήσεως ἀδείας ἐξόδου ἐκ τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ προτεινομένου καὶ ὑφισταμένου οἰουδήποτε λόγου.

Ἐν συνεχείᾳ τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου ἡ ΣΤ' τοιαύτη, ἀφοῦ πρότερον διὰ τοῦ μ' Κανόνος αὐτῆς ἐδέχθη καὶ ἐκέλευσε τὴν πιστὴν τήρησιν πάντων τῶν ὑπὸ τῶν Πατέρων παραδοθέντων ὄρων ἐν σχέσει πρὸς τὸν μονήρη βίον, προῆλθε, διὰ τοῦ μστ' Κανόνος, εἰς τὴν ἐκ νέου διατύπωσιν τῆς ἀπαγορεύσεως¹ τῆς ἐξόδου τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστριῶν ἐκ τοῦ ἐν φ' κατετάγησαν μοναστηρίου².

Τῆς βασικῆς ἀπαγορευτικῆς ταύτης ἀρχῆς ἡ Σύνοδος, συνακολουθοῦσα τὰ παραδεγεμένα, ἐν ἐπαλληλίᾳ καθώρισεν ὅτι δυνατὴ καθίσταται ἡ ἐξοδος ἐκ τῆς μονῆς, διὰ τὰς μοναστρίας μὲν ἐφ' ὅσον «ἀπαραίτητος ἀνάγκη» πρὸς τοῦτο «ἔλλοι» αὐτάς³, διὰ τοὺς μοναχοὺς δὲ ἐφ' ὅσον «χρεία ἐπείγουσα»⁴ ὑφίσταται, ὃ ἔλεγχος δὲ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης ἢ τῆς ἐπείγουσας χρείας⁵ ἀφῆθη εἰς τὴν καθηγουμένην ἢ εἰς τὸν τὴν ἡγουμένην

1. Βλ. καὶ Καν. κα' τῆς ἐν Νικαίᾳ, Καν. γ' τῆς ΑΒ ἐν Κ/πόλει, Ἀπόκρισιν Πατριάρ. Κ/πόλεως Νικολάου ἐπὶ τῆς 6ης ἐρωτήσεως μοναχῶν τιῶν ἐν Ράλλη-Ποτλῆ ἐνθ. ἀν. IV 422. Σιγγίλλιον Πατριάρ. Νεοφύτου II ἀπὸ Μαΐου 1609 καὶ ἄρθρον 5 τῆς Πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς γραφῆς ἀπὸ Ἰουλίου 1784 περὶ τῆς Μονῆς Ξενοφώντος τοῦ Ἄθω ἐν Βυζαντινὰ Χρονικὰ Χ (1903) σελ. 101. Βλ. Ἄρθρον 92 τοῦ συνταχθέντος σχεδίου ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1833 συγκροτηθείσης Ἐπιτροπῆς τῶν ἐπὶ ἐπισκόπων πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Βλ. νόμον «Περὶ διοικήσεως μοναστηρίων» ἔτους 1859.

2. Βλ. Σχόλιον Ἀριστ. ἐν μστ' Κανόνι Στ' Οἰκουμ. Συνόδου ἐν Ράλλη-Ποτλῆ, ἐνθ. ἀν. II σελ. 415.

3. Βλ. ἀπόφασιν Ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας Σοφρωνίου ἀπὸ 23 Νοεμβρίου 1759 ἐν Κατράμῃ «Ἀνάλεκτα» σελ. 394. Διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς μονῆς ὑποθέσεις ἀποστέλλονται οἱ ἀποκρισάριοι βλ. Κονσ. Rhallis ἐνθ. ἀν. Τὸ Ρωμαϊκοκαθολικὸν δίκαιον ἀπαγορεύει τὴν ἐξοδὸν τῶν μοναστριῶν ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς.

4. Καν. 15 τῆς Συνόδου τοῦ Chalons 639-654 (Maassen. «Connilia aevi merovingini». Hannoverae. 1893. σελ. 211) ἐπιτρέπει τῇ συγκαταθέσει τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου ταξείδιον τοῦ ἡγουμένου πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Βασιλέως. Πρβλ. Καν. ΙΑ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου. Καν. Ζ, Η, Δ, Κ, τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου. Νομ. Φωτίου Τίτλ. Η κεφ. Β. Τίτλ. Θ κεφ. Α, ἐν Ράλλη-Ποτλῆ ἐνθ. ἀν. I. σελ. 165. Νεογ. Ζωναρ. ργ' τίτ. α, διατ. β. Τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος (κεφ. 13) ἀπαγορεύει τὴν χορήγησιν ἀδείας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν συγγενῶν πρβλ. Σχόλιον Ζωναρ. ἐν Ράλλη Ποτλῆ τομ. II σελ. 668. Ἡ ἐξομολόγησις τοῦ μοναχοῦ δὲν θεωρεῖται ἀποχωρῶν λόγος, καθόσον οἱ μοναχοὶ ἐξομολογοῦνται εἰς τὸν ἡγουμένον τῆς μονῆς τῆς μετανοίας των. Ἡ ἀνάθεσις διδασκαλικοῦ ὑπουργήματος καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ μοναχοῦ ἀποτελοῦν λόγους μακροχρονίου ἐξόδου ἐκ τῆς μονῆς, πλην ὅμως ἀπαίτεται ἀδεῖα τοῦ τε Ἐπισκόπου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Θερησκευμάτων (Ἐγκύκλιος ἀπὸ 14 Μαρτίου 1859 Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν) Χάριν ψυχικῆς νόσου βλ. ἀπάντησιν τῆς Συνόδου Κ/πόλεως ἐπὶ ἐρωτήματος μοναχῶν ἐν Ράλλη-Ποτλῆ IV σελ. 442. Κατὰ τὸ Ρωμαϊκοκαθολικὸν βλ. Κονσ. Phallis ἐνθ. ἀν. σημ. 16.

5. Κατὰ Κονσ. Phallis ἐνθ. ἀν. διὰ τὴν περίπτωσιν πυρκαϊᾶς, ἐπιδημίας, σεισμοῦ, πλημμύρας, εἰσβολῆς ἐχθρῶν ἢ ληστῶν.

ἐμπειστημένον¹, οἷτινες καὶ καθίστανται ἐντεταλμένοι διὰ τὴν χορηγήσιν τῆς ἀδείας ἐξόδου².

Ὁ αὐτὸς κανὼν παρακατιῶν ἐπιλαμβάνεται τοῦ τρόπου τῆς ἐκ τῆς μονῆς ἐξόδου τῶν μοναστριῶν διακελεύων ὅτι ἀπαραίτητος καθίσταται ὁ διορισμὸς ὑπὸ τῆς Καθηγουμένης συνοδῶν ἐπιλεγομένων ἐκ τῶν πλέον «προεσβυτίδων» καὶ πρωτειουσῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ³. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οὐδὲν διαλαμβάνει ὁ Κανὼν διὰ τοὺς μονοχούς καὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἐγένετο δεκτὸν ὅτι δὲν καθίσταται ἀπαραίτητος ὁ διορισμὸς συνοδοῦ δι' αὐτούς⁴, πλὴν ὅμως ἡ τοιαύτη μὴ εἰδικὴ ἀναγραφὴ κατ' οὐδὲν ἀπέκλεισε τὸ δικαίωμα τοῦ Ἡγουμένου ὅπως, ἐλέγχων μίαν ἐκάστην τῶν περιπτώσεων, προβῆ εἰς τὸν διορισμὸν συνοδοῦ τοῦ ἐξερχομένου⁵.

Ἐν τέλει ὁ ἀνωτέρω Κανὼν ἀναφέρεται εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐκτὸς τῆς μονῆς παραμονῆς τοῦ ἐξελιθόντος, προσδιορίζων διὰ μὲν τὰς μοναστρίας ὅτι οὗτος δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ πλέον τῆς ἡμέρας, ἀπαγορευομένης ἀπολύτως τῆς ἐκτὸς τῆς μονῆς διανυκτερεύσεως αὐτῶν⁶, διὰ δὲ τοὺς μοναχοὺς οὐδὲν περὶ τούτου διαλαμβάνεται, δι' ὃ ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ἡ ἐκτὸς τῆς μονῆς διανυκτερεύσεις δὲν ἀπαγορεύεται⁷, πλὴν ὅμως ὁ ἐξελιθὼν, κανονικῆ ἀδεία, ὀφείλει ἅμα τῷ πέρατι τῆς ἀνάγκης δι' ἣν ἐχορηγήθη αὐτῷ ἀδεία ἐξόδου ἢ ἅμα τῇ λήξει τοῦ χρόνου αὐτῆς νὰ ἐπανέλθῃ πάραυτα ἐν τῇ ἑαυτοῦ μονῇ, διαβιῶν καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐκτὸς τῆς μονῆς παραμονῆς του κατὰ τοὺς τύπους καὶ περιορισμοὺς οὓς ἐπιβάλλει αὐτῷ τὸ ὄν φέρει μοναχικὸν σχῆμα καὶ ὁ κανονισμὸς τῆς μονῆς.

1. Πρβλ. Καν. δ' τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου. Ὁ Κανὼν ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχικῶς κρατοῦσαν ἀρχὴν τῆς χορηγήσεως τῆς ἀδείας ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου, λόγῳ τῆς ὑπαγωγῆς τῶν μοναχῶν ὑπὸ τὴν πλήρη τῆς Ἐκκλησίας ἐξουσίαν καὶ τοῦ «ἐμπειστημένον» τῆς ἡγουμενίας.

2. Κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (Dmitriewkij typ. 670) τοῦ Ἡγουμένου ἀπουσιάζοντος ἡ ἀδεία δύναται νὰ δοθῇ ὑπὸ τοῦ Οἰκονόμου. Βλ. Kons. Rhallis ἔνθ. ἀν. σημ. 1. Κατὰ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Πατριάρχ. Γαβριήλ. IV ἀπὸ Ἰουνίου 1783 κεφ. 8 ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς κελλιώτας, τοὺς μοναχοὺς τῶν μονῶν καὶ ἡσυχαστὰς νὰ ἐξελιθῶσι τοῦ Ἄθω μόνον κατόπιν ἀδείας καὶ συστατικῆς Γράμματος τῆς μονῆς. Διὰ τοὺς ἀσκητὰς τοῦ Ἄθω οἱ λόγοι χορηγήσεως ἀδείας ἐξετάζονται ὑπὸ τῶν τεσσάρων «ἐπιστατῶν». Περὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει βλ. Spreitzenhofer ἔνθ. ἀν. σελ. 109.

3. Βλ. Σχόλιον Ζωναρ. ἐπὶ μιστ' Κανόνος ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου ἐν Ράλλη - Ποτλῆ II, 414. Ὁμοιον Βαλσ. ἐν σελ. 415, «διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τοῦ γυναικείου φρονήματος».

4. Βλ. Σχόλιον Βαλσαμ. ἔνθ' ἀν. «...οἱ δὲ μοναχοὶ καθ' ἑαυτοὺς καὶ μόνους ἀπίασι...».

5. Βλ. Σχόλιον Βαλσ. (ἐν τέλει) ἔνθ' ἀν.

6. Βλ. Σχόλιον Ζωναρ. ἔνθ' ἀν. Κατὰ Kons. Rhallis ἔνθ' ἀν. ἐν περιπτώσει σοβαρᾶς ἀσθενείας συγγενοῦς δύναται νὰ ἐπιτραπῇ ὅπως παραμείνῃ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἢ ἐν ἀνάγκῃ μέχρι τελευτῆς.

7. Βλ. Σχόλιον Βαλσ. ἔνθ' ἀν. «...ἀνδρες οὕτω διανυκτερεῦσαι οὐκ ἐκωλύθησαν».

V.

Διὰ τοῦ μστ' Κανόνος τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου προβλέπεται ἡ ἐπιβολὴ προσφύρων ἐπιτιμίων εἰς τοὺς ἐξερχομένους τῆς μονῆς μοναχοὺς ἄνευ τῆς τηρήσεως τῶν κεκανονισμένων, ἧτοι: α) ἀκοινωνησία¹, β) ἔγκλεισις², γ) ἡλατιωμένον συσσίτιον³, δ) ἐπίπληξις⁴ καὶ ε) ἔκπτωσις ἀπὸ τυχόν ἀξιώματος⁵.

Ὅμοίως ἐπιβάλλονται ἐπιτίμια εἰς τοὺς Ἡγουμένους τοὺς μὴ μεριμνώντας διὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀντικανονικῶς ἐξελεθόντων τῆς μονῆς μοναχῶν ἢ τοὺς μὴ ἐπιβάλλοντας ἐπιτίμια εἰς τοὺς παραβάτας μοναχοὺς⁶.

1. Καν. δ' τῆς Δ' Οἰκουμ. Συν. Σιγίλλιον Πατριάρχου Νεοφύτου Β' περὶ τῆς μονῆς Δοντοῖς εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Διαβλίας καὶ Ταλαντίου ἀπὸ Μαΐου 1609 (Καμπερόγλου. Μνημ. II σελ. 271) Γράμμα Πατρ. Καλλινίκου Β' ἀπὸ Μαΐου 1702 περὶ τῶν μοναχῶν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ, ἐν Acta VI σελ. 312. Διὰ τὰ ἐν Δύσει κρατούντα βλ. Καν. 15 τῆς Συνόδου Chalons.

2. Βλ. Νόμον 5383|32 «περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων».

3. Συνοδικὴν ἐπιστολὴν Πατρ. Μεθοδίου Γ' καὶ προαναφερθεῖσαν Καλλινίκου Β' ἐνθ' ἄν.

4. Καν. ιθ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμ. Συνόδου, Καν. στ' τῆς ἐν Νικαίᾳ Β' Συνόδου.

5. Βλ. Κεφ. 7 διατάξεως τοῦ Πατρ. Γαβριήλ Δ' ἀπὸ Ἰουνίου 1783. Meyer. «Die haupturkunden für die geschichte der athosklöster» Leipzig. 1894, σ. 215.

6. Καν. γ' τῆς ΑΒ' Κηπόλει Συνόδου. Ἀνωτέρω ἀναφερόμενον Σιγίλλιον Πατρ. Νεοφύτου Β' ὡς καὶ διατάξεις Πατρ. Γαβριήλ Δ'. Meyer, ἐνθ' ἄν. σελ. 245 ἐπ. Καν. 152, 153 Παχωμίου.